

TÁC PHẨM RA BỜ SUỐI NGẮM HOA KÈN HỒNG CỦA NGUYỄN NHẬT ÁNH VÀ NHỮNG BÀI HỌC VỀ SINH THÁI

NGÔ THU THỦY* - NGUYỄN THỊ THU HẰNG** - ĐOÀN THỊ THU HOÀI***

Tóm tắt: Khi môi trường cảnh báo về sự khủng hoảng, suy thoái, văn học đã lên tiếng đề cao sự tồn tại bình đẳng của môi trường tự nhiên và con người. Bước sang thế kỷ XXI, văn chương Việt Nam viết về loài vật dường như có sự phát triển vượt bậc. Thông qua những câu chuyện sinh động, bất ngờ về thế giới loài vật trong tác phẩm *Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng*, Nguyễn Nhật Ánh đã khéo léo lồng ghép những bài học về sinh thái để mỗi chúng ta biết yêu và bảo vệ thiên nhiên, con vật và môi trường.

Từ khóa: Thế giới loài vật, bài học sinh thái, *Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng*, Nguyễn Nhật Ánh.

Abstract: Literature has begun to promote the equality of the natural environment and human when the environment warns of crisis and degradation. Vietnamese literature about animals seems to have developed dramatically from the 21st century. Through vivid and surprising stories about the animal world in the work *Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng*, Nguyen Nhat Anh cleverly integrates lessons on ecological into his work so that each of us knows how to love and protect nature, animals and environment.

Keywords: Animals world, ecological lessons, *Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng*, Nguyen Nhat Anh.

1. Mở đầu

Trong nhiều năm gần đây, trái đất của chúng ta đang gánh chịu nhiều tổn hại do chính con người gây ra, ảnh hưởng đến khả năng nâng đỡ sự sống của hành tinh. Bằng

thế giới hình tượng và những rung cảm thẩm mỹ, văn học hoàn toàn có thể dự báo thảm họa, cảnh báo về các nguy cơ sinh thái, kéo con người gần với tự nhiên, tôn trọng hệ sinh thái và có trách nhiệm hơn với Mẹ thiên nhiên. Đó chính là lý do văn học sinh thái ra đời. Dòng văn học này thể hiện sự bình đẳng giữa thiên nhiên và con người, đặc biệt chú trọng tới vấn đề bảo vệ và cân bằng trong hệ sinh thái.

Nhắc đến nền văn học sinh thái đương đại, ta không thể không nhắc đến Nguyễn Nhật Ánh. Sau thành công của nhiều tác phẩm trước, năm 2022, ông tiếp tục ghi dấu ấn mới bằng tác phẩm *Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng* [1]. Với ngòi bút tinh tế và mẫn cảm, nhà văn đã vô cùng khéo léo lồng ghép những bài học sinh thái vào trong câu chuyện của loài vật, khu vườn.

2. Nội dung

2.1. Bài học về tình yêu thiên nhiên

Đến với mỗi tác phẩm của Nguyễn Nhật Ánh là một lần độc giả được bước vào một thế giới mới. Thế giới mà ông xây dựng không chỉ có con người - những đứa trẻ sống với tuổi thơ đầy trải nghiệm mà ông còn xây

* TS - Trường Đại học Sư phạm, Đại học Thái Nguyên; Email: thuynt.lol@tnue.edu.vn

** SV - Trường Đại học Sư phạm, Đại học Thái Nguyên

*** SV - Trường Đại học Sư phạm, Đại học Thái Nguyên

dựng được thế giới tự nhiên vô cùng sinh động. Thiên nhiên là nhân chứng chứng kiến bao khoảnh khắc buồn vui của con người, xoa dịu tâm hồn họ dưới cái nắng oi ả của mùa hè. Thiên nhiên gắn kết những trái tim non nớt, mọc rễ trong tâm hồn những đứa trẻ, khiến chúng nhìn thấy thiên nhiên là nhớ về tuổi thơ, về kỷ niệm. Thiên nhiên trong truyện Nguyễn Nhật Ánh giản dị mà tươi đẹp. Đó có thể chỉ là cây phượng trước cửa nhà Út Thêm mỗi lần hè tới lại ra hoa đỏ rực trong *Hạ đỏ*, là bông hoa cúc chứng kiến sự mất mát của Trường trong *Đi qua hoa cúc*, hay là rừng cây sim ngọc nắng mà đôi bạn trẻ Ngạn và Hà Lan hay đi qua trong *Mắt biếc*. Thiên nhiên và con người sống hòa hợp, gắn bó. Con người yêu quý thiên nhiên, thiên nhiên mang lại sự bình yên cho con người.

Như vậy, Nguyễn Nhật Ánh viết về thiên nhiên với tất cả niềm tôn trọng và say mê. Trong *Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng*, thiên nhiên lại một lần nữa trở thành tiêu điểm. Không gian sinh hoạt chủ yếu trong tác phẩm là khu vườn của nhà chị Ngàn - nơi các con vật sinh sống. Chỉ với vài dòng văn ngắn ngủi được lồng ghép vào câu chuyện của các con vật nhưng cũng đủ để người đọc hình dung về một khu vườn xanh tươi với hồ nước, những cây lộc vừng, cây nhãn, bụi cúc tần, hoa nguyệt quế, cây mồng tơi, dền tía,... Người đọc khó có thể quên những dòng văn như tưới mát tâm hồn: “Mắt Tròn nhớ lại lời tâm tình của cô bồ câu và bồi hồi lắng nghe tiếng những bụi lau lao xao, tiếng châu chấu búng mình lách tách, cả tiếng mưa bụi thì thảo trong lá cỏ. Nó vừa đi vừa quay đầu ra bốn phía, sung sướng ngắm nhìn những cảnh non bị gió uốn cong, những bụi cỏ khô rủ nhau bay thi trong nắng. Trước mắt nó, nắng trong mưa và mưa trong nắng, cầu vồng vắt ngang qua cánh đồng như chiếc ô bảy màu do bà mẹ thiên nhiên hào phóng giương lên trong cái ngày xúng đáng ghi vào sổ tay của thiếu nữ” [1, tr.293]. Phải là người thật sự nhạy

cảm, dành trọn cho thiên nhiên một tình yêu chân thành như Nguyễn Nhật Ánh mới viết nên được những câu văn miêu tả thiên nhiên đẹp như thơ ấy. Đọc sách của ông, người đọc luôn cảm nhận được trọn vẹn tình yêu với thiên nhiên, cây cỏ.

Hoa kèn hồng là một hình tượng đẹp trong tác phẩm. Không phải ngẫu nhiên, nhà văn lại lựa chọn loài hoa này và dành cho nó một vị trí đặc biệt. Đầu tiên phải kể đến sắc hồng của loài hoa. Mỗi khi lá rơi rụng hết, chỉ còn lại những bông hoa trên cành giống như một cây kẹo bông khổng lồ. Khi nhìn vào cây hoa, người ta sẽ bị hút hồn, mong muốn được chìm đắm vào không gian lãng mạn ấy: “... những chùm hoa kèn hồng như những cụm mây tô màu đậu bông bênh trên nhánh lá để thấy hồn mình thêm mộng mị” [1, tr.131]. Thứ hai, loài hoa này nở rộ vào độ tháng 4 - 6, khi mùa hè tới. Trong văn chương Nguyễn Nhật Ánh, mùa hè là một nhân vật. Thật không lạ khi Nguyễn Nhật Ánh lựa chọn một loài hoa nở vào mùa hè. Màu hoa kèn hồng xua tan đi cái oi ả của mùa hè, làm cho lòng người càng thêm hy vọng. Cuối cùng, hoa kèn hồng còn là minh chứng cho tình yêu ngây ngô của đôi gà Mất Tròn - Cánh Cam, là nơi hẹn hò lý tưởng của hai đứa, cũng là điểm kết thúc cho một câu chuyện đầy nhân văn. Tình yêu với các loài hoa nói riêng và cây cỏ nói chung của Nguyễn Nhật Ánh thật sự sâu sắc.

Không chỉ cây và hoa, tình yêu động vật mới là tình yêu lớn nhất trong *Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng*. Truyện của Nguyễn Nhật Ánh cho ta cảm giác gần gũi bởi những nhân vật như chó, gà, vịt, dế, châu chấu,... *Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng* không chỉ đơn thuần viết về các loài vật, mà là chuyện được kể dưới góc nhìn của các loài vật, mỗi con vật đều có suy nghĩ riêng, câu chuyện riêng, nghĩa là con vật và con người đều bình đẳng. Nhà văn đã trao quyền tự do và làm chủ cho các con vật. Đối với Nguyễn Nhật Ánh, tình

yêu động vật trong ông rất lớn, chân thành và tha thiết. Trong một xã hội mà con người ngày càng trở nên tàn nhẫn và vô cảm với các loài vật, hay chỉ nuôi chúng với mục đích giết thịt, thì những trang sách của Nguyễn Nhật Ánh lại là một lời cảnh tỉnh sâu sắc: Con vật cũng có linh hồn và suy nghĩ riêng của nó; nếu biết cách yêu thương một con chó, con gà, ta sẽ nhận về nhiều hơn những thứ ta cho đi.

Qua những áng văn nhẹ nhàng, sâu lắng, nhà văn Nguyễn Nhật Ánh đã cho độc giả thấy được mối quan hệ gắn bó giữa thiên nhiên và con người. Điều này đã giúp cuộc sống có thêm những gam màu thi vị, là chốn nương náu yên bình cho những trái tim được tươi mới trở lại. Khi cảm nhận được sự thân thiện, hòa hợp với vạn vật thì con người càng nâng niu, trân trọng cuộc sống này hơn đâu đó chỉ là những điều giản dị, đơn sơ như một cảnh hoa, ngọn cỏ hay áng mây,...

2.2. Bài học về trách nhiệm với hệ sinh thái

Tiếp nhận và hòa vào “dòng chảy” văn học sinh thái, Nguyễn Nhật Ánh đã lồng ghép những thông điệp về trách nhiệm của con người đối với hệ sinh thái. Hầu hết những nhân vật trong tác phẩm đều mang trong mình “thiên chức” cao cả. Trong tác phẩm *Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng*, khu vườn như một xã hội thu nhỏ, mọi con vật trong khu vườn đều ra sức để bảo vệ mái nhà chung của mình. Khu vườn trở thành tình yêu, niềm tự hào, vùng bất khả xâm phạm của mỗi công dân trong đó.

Thông kê các chi tiết trong tác phẩm, người đọc dễ dàng nhận ra những sự kiện, những con vật đã dùng cả tính mạng của mình để bảo vệ khu vườn và các thành viên thân yêu:

Thông qua những chi tiết trên, có thể thấy, dù ít hay nhiều, dù ở góc độ nào, các con vật trong khu vườn đều có trách nhiệm đối với khu vườn. Loài vật nào cũng cố gắng

TT	Chi tiết	Kết quả / Hậu quả	Trang
1	Khi thấy 2 đứa con bị gã điều tấn công, mẹ gà Uớt Mua và bác Tai Dài đã không ngại xông ra bảo vệ gà con	Đã bảo vệ được hai đứa con nhưng cô Uớt Mua đã bị gã điều mổ trúng	15, 16
2	Khi thằng cáo Mồm Nhọn định tấn công chàng Cánh Cam, Bác Tai Dài chỉ dùng chút sức lực đã đè được lên cổ nó	Đã bảo vệ được chàng Cánh Cam	88, 89
3	Lão Điều bay lượn tìm đối tượng trên trời đã bị Susu bắt gặp và tấn công	Tuy bảo vệ được khu vườn nhưng Susu cũng bị đánh toi bời	175
4	Con chuột già đến gây sự tìm bác Tai Dài tỉ thí khi bác bị giam. Susu đã thay mặt bác Tai Dài chiến đấu với nó	Susu đã lập chiến công đầu tiên	195, 196
5	Lần 2 gã điều nhờn nhờ thách đấu Susu, nhờ kinh nghiệm lần trước nên chàng Susu đã nhanh nhạy hơn	Susu đã chiến thắng	227, 228
6	Bác Tai Dài mất khi đánh nhau với lũ sói để bảo vệ khu vườn	Bác Tai Dài qua đời	247, 248, 255
7	Mụ cáo Tia chớp lên vào vườn gây họa	Mẹ của vịt Gì Cũng Biết qua đời	261
8	Bác Tai Dài bắt được mụ Tia Chớp nhưng bác đã khoan dung và cho mụ một đường sống với điều kiện mụ ta phải bảo vệ khu vườn	Không mất đi ai, bù lại khu vườn có thêm người bảo vệ	263, 264, 265
9	Mụ Tia Chớp nhiều lần đánh bại kẻ thù để giữ lời hứa	Mụ bị thương suýt chết 3 lần, nhẹ 6 lần và khu vườn được bình yên	273
10	Bác sĩ Vinh Quang Thàng Ba nhiều lần bôi thuốc cho Tia Chớp	Mụ Tia Chớp được sống	277
11	Mụ Tia Chớp nhiều lần băng qua những cánh đồng tìm thuốc khi cả khu vườn bị dịch Cúm	Khu vườn được cứu	277

để mang lại sự bình yên cho khu vườn - môi trường sinh tồn của chúng, tiêu biểu nhất là nhân vật bác chó Tai Dài, chú cún SuSu và mụ cáo Tia Chóp.

Bác Tai Dài là một thợ săn tài giỏi, có lòng dũng cảm và sự bao dung đáng ngưỡng mộ. Bác Tai Dài đem đến cho người đọc hình dung về một “cây cỏ thụ đứng tuổi”. Bác có những suy nghĩ sâu sắc về trách nhiệm của bản thân đối với ngôi nhà chung của mình. Ngày nào bác cũng chăm chỉ đi tuần tra quanh khu vườn. Bác không ít lần “xông pha” vào những đối thủ đáng gờm như Sói, gã Diều Hâu,... Bác luôn là tấm gương sáng để mọi người tin tưởng và noi theo. Đồng thời, lòng bao dung và vị tha của bác cũng được thể hiện ở sự việc: Mụ Tia Chóp đã làm mẹ của Gỉ Cũng Biết qua đời (mặc dù cuối cùng mẹ vịt vẫn còn sống) nhưng bác không hề trả thù vì không muốn trong một ngày có hai đứa trẻ phải mất mẹ. Đó là lựa chọn vô cùng khó khăn nhưng thấm đẫm lòng nhân ái của bác Tai Dài. Dù sau đó, hành động ấy phải trả giá bằng sự chối từ của đồng loại, dù bác phải rời xa khu vườn mà mình vô cùng yêu quý. Với sự nghiêm cẩn, trung thành của người coi trạm, bác chó Tai Dài đã chiến đấu bảo vệ khu vườn đến hơi thở cuối cùng.

SuSu là chú cún tinh nghịch, có năng lượng vô tận, ham chơi lại ham ngủ: “Nó thấp hơn bác Tai Dài nhưng hai vai nở rộng, đã ra dáng một chàng trai vạm vỡ. Lông nhiều, da dày, nó là con cún không biết sợ là gì...” [1, tr.28]. SuSu được miêu tả như một cậu choai mới lớn ấy vậy mà sau này cậu lại là “*Dũng sĩ tài ba gặp kẻ xấu quyết không tha...*” Nhờ sự tin nhiệm của bác Tai Dài mà SuSu đã có những trận đấu oanh liệt và trưởng thành hơn rất nhiều. Nếu như ban đầu nhận nhiệm vụ, SuSu tỏ vẻ oai hùng chỉ chăm chú vào cái nhìn của mọi người thì sau này SuSu đã thực sự mong muốn được bảo vệ khu vườn.

Mụ Tia Chóp là minh chứng về sự chuyển biến mạnh mẽ trong nhận thức. Ban đầu, mụ ta

là kẻ thù nguy hiểm của cả khu vườn khi đã làm náo loạn và gây ra cái chết cho mẹ của Gỉ Cũng Biết. Nhưng sau khi được bác Tai Dài tha mạng với điều kiện phải bảo vệ khu vườn thì mụ đã thực sự thay đổi. Sự nhân hậu, bao dung của bác Tai Dài đã cảm hoá mụ cáo, khiến mụ trở thành con vật lương thiện, sống có trách nhiệm với đồng loại. Giữ lời hứa với bác Tai Dài, Tia Chóp đã hết mình bảo vệ khu vườn đến mức “*3 lần suýt mất mạng, 6 lần bị thương nhẹ*”. Mụ cũng chính là người đồng hành cùng bác Tai Dài trong trận đánh cuối cùng khi lữ Sói nhăm nhe tấn công khu vườn.

3. Kết luận

Với cốt truyện lý thú, bất ngờ, hấp dẫn, Nguyễn Nhật Ánh đã nhân hóa các loài vật, trao cho chúng sứ mệnh bảo vệ môi trường sinh thái mà chúng đang sống. Những con vật đã bảo vệ khu vườn sống bằng cả tình yêu và sự sống của mình - đó có phải là thông điệp gửi đến thế giới loài người? Đằng sau câu chuyện về tình yêu, lẽ sống, sự can đảm, nghĩa khí..., *Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng* của Nguyễn Nhật Ánh thực sự là một thông điệp sinh thái ý nghĩa, khiến mỗi chúng ta nhìn lại trách nhiệm của mình trong việc bảo vệ quyền được xanh của mẹ Trái Đất.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Nguyễn Nhật Ánh, *Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng*, Nxb. Trẻ, Tp. Hồ Chí Minh, 2022.
- [2] Bùi Thị Phương Lan, “Văn học sinh thái là gì?”, *Tạp chí Tuyên giáo*; nguồn: <https://www.tuyengiao.vn/van-hoc-sinh-thai-la-gi-151812>. Truy cập tháng 3.2024.
- [3] Nguyễn Thị Thùy Lan, *Tinh thần sinh thái trong truyện đồng thoại ở Nam Bộ đầu thế kỷ XXI*, Luận văn thạc sĩ, Trường Đại học sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh, 2020.
- [4] Lã Thị Bắc Lý, “*Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng: Vạn vật hữu linh*”; nguồn: <https://vnexpress.net/ra-bo-suoi-ngam-hoa-ken-hong-van-vat-huu-linh-4429523.html>. Truy cập tháng 3.2024.
- [5] Trần Thị Ánh Nguyệt, *Con người và tự nhiên trong văn xuôi Việt Nam sau 1975 từ góc nhìn phê bình sinh thái*, Luận án tiến sĩ, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, 2015.